

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пламен Александров Панайотов

относно дисертационния труд на тема **„Отнемане на имущество в полза на държавата при изпиране на пари”** от Доротея Иванова Мишкова-Кехайова за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, специалност Наказателно право

1. Кандидат за придобиване на образователната и научна степен „доктор” е Доротея Иванова Мишкова-Кехайова, магистър по право на СУ „Св. Кл. Охридски” от 2001 г. В периода 2002-2006 г. последователно работи като съдебен кандидат, юрисконсулт и съдебен помощник. От 2006 г. е съдия в Софийския районен съд. От 2013 г. е с ранг „съдия в АС”. През целия период на практическата си дейност Доротея Кехайова запазва интереса си към придобиването на допълнителни квалификации и поддържането на висока теоретична подготовка в областта на материалното и процесуалното наказателно право. Участва в множество научни семинари и конференции у нас и в чужбина по актуални проблеми на наказателното законодателство и практиката по неговото прилагане. От 2013 г. е докторант на самостоятелна подготовка в Катедра „Наказателноправни науки” при Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”.

2. Представената дисертация на тема **„Отнемане на имущество в полза на държавата при изпиране на пари”** е в обем от 198 страници, включително съдържанието и справката за използваната литература. Трудът се характеризира със структура, включваща въведение, три глави и заключение.

Във въведението докторантката обосновава основната цел и възприетият подход при осъществяването на изследването. Убедително е защитена тезата, че преди да се пристъпи към критичен анализ на законодателството, посветено на отнемане на имущество в полза на държавата при изпиране на пари, както и на практиката по неговото прилагане, е необходимо: а/ да се изясни понятието за изпиране на пари, респективно – за имуществото при изпиране на пари, което би могло да бъде предмет на отнемане в полза на държавата; б/ да се изяснят понятието и основните законодателни модели за отнемане на имущество в полза на държавата при изпиране на пари като се акцентира върху необходимостта тяхната ефективност да се преценява според гаранциите, които те осигуряват не само за защита на обществения интерес, но и за защита правата на засегнатите лица. Така обоснованият подход предопределя и структурата на осъщественото изследване /с. 6-14/.

Изложението по първата глава е посветено най-напред на социалноикономическия контекст, който поражда през осемдесетте години на миналия век необходимостта развитите държави да потърсят ефективен път за конфискация на облагите, придобити от престъпна дейност. Като наказателноправна мярка за противодействие на престъпността вече не е достатъчно отнемането на предмета и на средствата за извършването на съответното престъпление. От решаващо значение е да се фокусира вниманието и върху последващото извършването на това престъпление поведение, свързано с придобитите чрез него облаги /с. 15 и сл./. Така се стига и до обособяване на специално законодателство, посветено на изпирането на пари. Идеята е да се създаде по този начин солиден правен механизъм за противодействие срещу икономическите причини за осъществяване на престъпна дейност. Посочва се, че целта на изпирането на пари има две основни измерения – да се прикрие първоначалното престъпление и да се осигури възможност за свободно разпореждане с

придобитите чрез него облаги в легалната икономика /с. 19/. По-нататък изложението е посветено на тълкуване и критичен анализ на наказателноправната и на извъннаказателноправната уредба на изпирането на пари. В тази връзка са изследвани източници на международното право, на правото на ЕС и на националното право. Изтъква се, че с ключово значение в разглежданата област са следните международноправни актове: Конвенцията на ООН за борба срещу незаконния трафик на упойващи и психотропни вещества от 1988 г., Конвенцията на СЕ от 1990 г. относно изпиране, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпление и Конвенцията на СЕ относно изпиране, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпление и относно финансирането на тероризма от 2005 г. /с. 24/. За правото на Европейския съюз от основно значение е Рамковото решение на Съвета от 26 юни 2001 година относно прането на пари, идентифицирането, проследяването, замразяването, изземването и конфискацията на средствата и приходите от престъпна дейност. Наред с него са посочени и редица други нормативни актове на ЕС /с. 27/. Осъщественият анализ на посочените нормативни актове не е самоцелен. Впоследствие той служи за достигане до извод, че нашето наказателно законодателство е съобразено със задължителните стандарти на правото на ЕС и на международното право. Този извод се базира и на систематично и задълбочено изследване на националната ни уредба. Обособени са всички съществени признаци, характеризиращи изпирането на пари според българския НК – относно обекта, обективната страна, субекта и субективната страна. При това основно внимание е отделено на онези от тях, които имат отношение към мерките за отнемане на имущество в полза на държавата при изпирането на пари /с. 32-52/.

Втората глава е посветена на изясняване същността на отнемането на имущество в полза на държавата. Поясняват се основанията за осъществяване на такова отнемане. Съпоставително са разгледани

отнемането в полза на държавата като мярка с наказателен характер, свързана с извършено престъпление и т. нар. „гражданска конфискация”. Изтъква се както общото, така и различното между тях. Акцентира се върху разбирането, че първият тип отнемане е насочен преди всичко срещу личността на деца, докато вторият – против имуществото, придобито от престъпна или друга незаконна дейност /с. 55/. Впоследствие се изследва какво подлежи на отнемане в полза на държавата. Възможно е това да е имущественият обект, който по един или друг начин е свързан със съответното правонарушение, но е възможно също така на отнемане да подлежи еквивалентната му стойност. След задълбочен, в това число и сравнителноправен анализ се стига до извод, че моделът на отнемане на равностойността на съответното имущество е по-ефективен и дава възможност в по-висока степен да се гарантират правата на третите добросъвестни лица /с. 63/. Предмет на специален анализ е и богатата практика на Съда в Страсбург по прилагането на относимите стандарти според ЕКЗПЧОС в разглежданата материя /с. 67-92/. В края на тази глава е отделено внимание на различните основания за отнемане на имущество в полза на държавата според националното ни право – по НК, по Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество /ЗОПДНПИ/, по ЗАНН.

Изложението по третата глава е посветено на отнемането на имущество в полза на държавата при изпиране на пари. Режимът на това отнемане се определя от източници на три правопорядъка – международното право, правото на ЕС и националното право. Най-напред той е разгледан според онези международни договори на СЕ и ООН, по които България е страна и които на основание чл. 5, ал. 4 от Конституцията представляват част от вътрешното ни право. Пояснено е, че тъкмо те имат съществено влияние при формиране на уредбата в разглежданата област не само според националното ни право, но и според правото на ЕС /с. 109/.

Същевременно се изтъкват основанията, поради които разгледаните международноправни актове имат ограничено приложно поле /с. 113-115/. По-нататък е изследван режимът на отнемане на имущество в полза на държавата при изпиране на пари според производното право на ЕС. Анализът в тази част от дисертационния труд започва основателно с кратко представяне на принципите за прилагане на правото на ЕС в областта на наказателното право. Това позволява на докторантката да изтъкне, че в разглежданата област правото на ЕС регламентира не само минимални, но и максимални стандарти, отвъд които не би следвало да се разпростира режимът по националното право на държавите-членки. Максимално допустимото отклонение от зададените минимални стандарти се предопределя от основните принципи на правото на ЕС и от съблюдаването на правата на гражданите на ЕС /с. 116-120/. В този именно контекст се пристъпва към анализ и на основните нормативни актове на ЕС, имащи отношение към предмета на изследването. Впоследствие вниманието се фокусира върху режима според българския НК. Разискват се разпоредбите, на основание на които при изпиране на пари се отнемат: а/ неговият предмет /чл. 253, ал. 6 от НК/; б/ придобитото чрез престъплението /чл. 53, ал. 2, б. „б” от НК/ и в/ имуществото, предназначено или послужило за изпиране на пари /чл. 53, ал. 1, б. „а” от НК/. Насетне в хода на изложението по тази глава е отделено специално внимание на отнемането на имущество в полза на държавата при изпиране на пари по реда на ЗОПДНПИ и на ЗАНН. След задълбочен анализ ясно и категорично се аргументира тезата, че са налице основания ЗОПДНПИ да не бъде прилаган от българските съдилища поради противоречие с правото на ЕС. „Гражданската конфискация” по този закон представлява по съществува си репресивна мярка с наказателен характер, поради което налага завишени гаранции за запазване на правата на проверяваното лице и на третите лица, както и стриктно съблюдаване на основните принципи на

правото. Тъкмо обратното – ЗОПДНПИ съдържа разпоредби, които са несъвместими с презумпцията за невинност, със забраната за обратно действие на наказателния закон и със забраната за повторна наказателна отговорност /с. 145-168/.

В края на третата глава и в заключението на дисертационния труд докторантката обобщава своите предложения *de lege ferenda* и систематизира основните изводи от осъщественото изследване /с. 174-191/.

По темата на дисертационния труд Доротея Мишкова-Кехайова е автор на три публикации в авторитетни научни издания.

3. Основното достоинство на рецензирания труд е, че не само са очертани проблемите, но е осъществено необходимото изследване и са аргументирани съответните изводи по тема, която е от ключово значение за наказателното право и за неговото прилагане. Анализът се базира най-вече на тълкуването на разпоредби от три правопорядъка – националното право, международното право и правото на ЕС. Наред с това са проучени законодателните решения по предмета на изследването в други държави – Холандия, Люксембург, Швейцария, Великобритания и САЩ. За качеството на работата способства и съчетаното използване на правнологическия, сравнителноправния и историческия методи на изследване. За практическото значение на труда допринася анализът на съдебната практика.

Дисертацията се характеризира и с конкретни приноси моменти, част от които са следните:

- съпоставително са разгледани изпирането на пари и вещното укривателство /с. 28-31/;

- при наличие на противоречива съдебна практика анализът на обекта на посегателство при изпиране на пари има значима не само теоретична, но и практическа стойност /с. 32 и сл./;

- аргументирана е тезата, че извършителят на престъпление против собствеността може да бъде субект на изпиране на пари, ако осъществените от него форми на изпълнителното деяние не са обективен признак от състава на първоначалното престъпление /с. 49-50/;

- съпоставително са разгледани отнемането на имущество като наказателноправна мярка и „гражданската конфискация” /с. 56-58/;

- обосновани и систематизирани са предимствата на модела на отнемане на равностойността на имуществото, придобито чрез престъпление, пред този на отнемане на самото имущество /с. 59 и сл./;

- въз основа на анализ са достигнати съществени изводи относно практиката на Европейския съд по правата на човека във връзка с отнемането в полза на държавата на облаги от престъпна дейност /с. 78 и сл./;

- изяснени са предпоставките за отнемане в полза на държавата на имущество, което е предмет на изпиране на пари /с. 133 и сл./;

- с особена обществена значимост за защита правата на гражданите у нас се отличава обоснованият извод за съществено противоречие на ЗОПДНПИ с основни принципи на правото /с. 163/;

- направени са обосновани предложения de lege ferenda както с оглед на правната уредба на ЕС, така и с оглед на българското законодателство /с. 123, с. 174-188/.

4. В представената за публична защита дисертация са съобразени онези критични бележки, отправени в рамките на предварителното обсъждане в Катедрата по наказателноправни науки на СУ „Св. Кл. Охридски”, които са в съответствие с тезите на автора. Понастоящем могат да бъдат посочени някои допълнителни бележки, които докторантката би могла да вземе предвид, ако счита, че ще допринесат за оформянето на дисертационния труд във връзка с неговото отпечатване: а/съдържанието на труда би могло да се разгърне и конкретизира като в него се включат и

заглавията на точките в отделните параграфи; б/ заглавието на § III от Глава първа би могло да се прецизира с цел по-пълно да съответства на съдържанието му /с. 23 и сл./.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Считам, че предложеният дисертационен труд отговаря на изискванията, посочени в чл. 6, ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България, поради което на основание чл. 10, ал. 1 от същия закон давам положително заключение и предлагам да бъде присъдена на Доротея Иванова Мишкова-Кехайова образователната и научна степен „доктор“.

гр. София
май 2015 г.

Рецензент:

/проф. д-р Пламен Панайотов/